

Romano džaniben

časopis romistických studií | 26. ročník | 2/2019

EDITORKA ČÍSLA:

Helena Sadílková

Seminář romistiky, Katedra středoevropských studií, Filozofická fakulta, Univerzita Karlova

Na obálce:

Małgorzata Mirga-Tas | Three sisters (Tři sestry) | Akryl a textil na plátně – kombinovaná technika,
135 x 135 cm, 2017 | Foto: Marcin Tas

Obsah

Sadílková Helena

Historie a historiografie nucených sterilizací romských žen v Československu a jejich přesahu do současnosti.

Úvod k tematickému číslu Romano džaniben

5

RECENZOVANÁ ČÁST

Gwendolyn Albert

Nucené sterilizace jako projev anticikanismu:

Příklad Československa a České / Slovenské republiky

21

Claud Cahn

Historický oblouk: zjedná připravovaný zákon spravedlnost pro oběti nucené sterilizace v České republice?

43

Lada Viková

V postavení „osob nehodných reprodukce“. Dokumenty svědčící o sterilizaci Romů z protektorátu během 2. světové války

71

Maija Runcis

Sociální stát a nucená sterilizace – švédská zkušenost

107

NERECENZOVANÁ ČÁST

Štefan Ivanco

Násilné sterilizácie na Slovensku:

Dvadsať rokov odvahy a angažovanosti rómskych žien

127

Ruben Pellar, Zbyněk Andrš

Historie jedné iniciativy ze sklonku osmdesátých let:

Sterilizace romských žen a romštináři

141

Paul Őfner, Bert de Rooij, Zbyněk Andrš, Ruben Pellar

Odkupování plodnosti. Výzkum sterilizačních praktik týkajících se romských žen v Československu, který provedli Paul Őfner a Bert de Rooij z pověření sdružení Vereniging Lau Mazirel a nadace Stichting Informatie over Charta 77.

Překlad zprávy z roku 1990 včetně jejích příloh.

147

Zbyněk Andřš
Rozhovor k dokumentaci sterilizací romských žen
(Chminianske Jakubovany, 1988) 217

Lada Víková
Šunen Roma so pes kerel, kajso hiros ma domuken /
Pocta skupině Čercheň z Rokycan 231

Małgorzata Mirga-Tas
Ko me som, sar andre koda saworo dogielom,
to me dadengri bući, he waś koda tengie palikieraw.../
Kdo jsem a jak jsem ke všemu dospěla,
to je zásluha mých rodičů, a proto jim za to děkuji... 239

RECENZE | ANOTACE

Claude Cahn: *Human Rights, State Sovereignty and Medical Ethics: Examining Struggles Around Coercive Sterilisation of Romani Women* (Edit Szénássy) 251

European Roma Rights Center: *Coercive and Cruel: Sterilisation and Its Consequences for Romani Women in the Czech Republic (1966-2016)* (Tomáš Reichel) 255

Zuzana Jurková: *Romští hudebníci v 21. století. Rozhovory s Olgou Fečovou, Josefem Fečem, Pavlem Dirdou a Janem Duždou / Romani music in the 21st century. Interviews with Olga Fečová, Josef Fečo, Pavel Dirda and Jan Dužda* (Lada Víková) 259

Vera Sokolova: *Cultural Politics of Ethnicity: Discourses on Roma in Communist Czechoslovakia* (Victoria Shmidt) 263

Rozhovor k dokumentaci sterilizací romských žen (Chminianske Jakubovany, 1988)

Pokus o rekonstrukci cesty, během níž byl nahrán rozhovor v Chminianských Jakubovanech

Vyjel jsem z Prahy nočním rychlíkem ve středu 24. srpna 1988. Druhý den časně ráno jsem vystoupil v Popradu a vydal jsem se hledat romské ženy, které by byly ochotny mluvit o sterilizacích. Měl jsem s sebou jen spacák a kazetový magnetofon.

Jako první jsem nahrál na ulici jednu starší Romku ve Velké, což je část Popradu. Pak jsem se vydal směrem na Kežmarok. Matně si rozpomínám, že jsem se stavoval u Romů ve Velkém Slavkově, anebo ve Velké Lomnici, ale s jistotou vím až to, že jsem přišel do romské osady v Malém Slavkově a nahrál tam rozhovor. Ženy ochotně mluvily o všem, co mne zajímalo, nejen v této osadě, ale i v dalších lokalitách, které jsem navštívil. Ještě ten den jsem se, nejspíše autostopem, dostal do Spišského Podhradí a odtud jsem šel pěšky do romské osady Dreveník (obec Žehra). Tady jsem zaznamenal další rozhovory na téma nucených sterilizací a přespal u rodiny svého přítele Micáka.

Do osady v Chminianských Jakubovanech, kde jsem nahrál na kazetový magnetofon s romskými ženami patrně nejpodrobnější rozhovor této cesty, jsem se dostal následujícího dne. Nejprve jsem se zastavil u Romů v Chmiňanech, kteří mě od návštěvy tohoto místa odrazovali. Pak jsem vystoupal podhorským údolím do jakubovanské osady a kromě výpovědí žen jsem tam nahrál i několik písní. Obdobnou nahrávku jsem pak pořídil i v nepříliš vzdálené romské osadě ve Svině (Svinia), která zhruba o dvě desítky let později vešla do obecného povědomí nejen na Slovensku, ale i v zahraničí, především prostřednictvím sociálního antropologa Davida Z. Scheffela, který tam dlouhodobě působil. Potom jsem zřejmě navštívil své romské známé v Toryse, která leží severozápadně od Prešova, a otočil se zpět. Zdá se, že jsem navštívil Elenu Lackovou a přespal u ní, protože jsem jí – jak mám poznamenáno – po svém návratu domů poslal pohlednici.

Třetí den jsem strávil v Košicích. Navštívil jsem vyhlášené sídliště Luník IX a sídliště Nad Jazerom, kde jsem zachytil několik dalších výpovědí romských žen. V Košicích jsem se také setkal se dvěma sociálními pracovníci KNV (Krajského národního výboru), Zojou B. a Gabrielou K., které se netajily tím, že sterilizace žen jsou účelově zaměřeny právě na „cigánske obyvatelstvo“. Noc před odjezdem jsem strávil v košických nočních podnicích, kde jsem dostal od prostitutek, poskytujících služby elitám, tip na jakéhosi Bubelíniho. Tento pán byl v inkriminovaných letech náčelníkem Správy StB v Košicích. Domnívám se,

Faksimile části původního přepisu rozhovoru týkajícího se nucených sterilizací romských žen v Československu. Rozhovor vedl a přepsal Zbyněk Andřš. Chminianske Jakubovany, 26. 8. 1988, s. 1-2. Z osobního archivu Zbyňka Andřše. Přetištěno s laskavým svolením autora. Jména uvedená v přepisu anonymizujeme.

27

- 1 -

- ? Jov phenša, hoj šaj džal ko kamel? /On řekl, že může jít kdo chce?/
 - ko kamel šaj džal! /Kdo chce může jít!/
 ? Te nane la romňa čhave, /Může jít i žena, která nemá děti?/
 ta the joj šaj džal?
 - Na! Paš'o prvo na len, /Ne! Při prvním neberou, teprve
 se paš'o dujto! při druhém!/
 ? A o berša, oda na rozhodinel? /A co však, ten nerozhoduje?/
 - O berša džan, o love...napr. /S přibývajícím věkem peníze...např.
 Tuke keci?-Dvacetjeden.-Ta bi Tobě je kolik /let/? -21 let.-Tak by
 chudelaš dvacetdva. Kaske hin dostala 22 tis. Komu je devatenáct let,
 devetnáct roki, ta chudel do dostane do ~~xxx~~ 25 tisíc.
 Ivacatpet tisíc.
 ? Ko phenel keci love chudela? /Kdo určuje kolik dostaneš peněz?/
 - Ta imar vičinel tut e socialno, /To už tě předvolá sociálka,
 o vimeris... výměr.../
 ? Pal'o viboris sbo khatar? /Z MNV nebo odkud?/
 - Na! Perješistar pal'o socialno. /Ne! Z Prešova, ze sociálky./
 Andre špitola pisinen avri V nemocnici vypíšu papíry,...
 e papira...-Bo najprv kada - Pretože najdřív to vyplácela
 e Bratislava pečinlas avri, Bratislava, potom Košice, teď
 avke e Kaša, akana imar ča už jen Prešov/
 o Perješis.
 Šaj phenel e romňa keci kamel? /Může si žena říct kolik chce /peněz?/
 Jon phenena deš ezera, a me Oni řeknou 10 tis. a já bych chtěl
 bi komvas buter, to šaj? víc, je to možné?/
 - Našti! Našti kada tu phenes, /Nemůžeš! Nemůžeš to říct, to oni
 oda jon chvalinen, oda komi- schvalují, mají na te komisi a ta
 sije len hin pre kada a jon rozhoduje.
 chvalinen, no napr.: Me dava Např.: Já si podám tento měsíc
 kada čhon o vimeris, ole pa- výměr, ~~xxx~~ papíry na ty peníze.
 pira, pre kole love. E Kaša Košice je pošlou zpátky sem na
 pale bičhavla kole papira sociálku už schválené a bude tam
 arde pro socialno. Imar e Kaša kolik mi mají vyplatit peněz./
 chvalinlas pre kole papira,
 hoj keci majinen te chudel:::

Rozhovor se skupinou žen ve Chminianských Jakobovanech vedl, zaznamenal, přepsal a přeložil v roce 1988 Zbyněk Andrš (ke kontextu vzniku rozhovoru viz též vzpomínkový text Z. Andrše v tomto čísle RDŽ na s. 141–142).

Přepis rozhovoru zveřejňujeme s jeho svolením, anonymizujeme jej, další redakční zásahy jsou ovšem minimální. Týkaly se zejména formátování, které přizpůsobujeme pravidlům publikování dvoujazyčných rozhovorů v RDŽ. Co se týče jazyka, redakce se dotkla jen sladění přepisu se současným způsobem zápisu romštiny, sjednocení zápisu konkrétních slov a opravy zjevných překlepů. Jazyk rozhovoru tedy v přepisu konzistentně nereflektuje fonetická specifika místního dialektu romštiny – což ani nebylo účelem jeho originální verze. Stejně tak není konzistentní v zápisu přejímek ze šarišského nářečí, což se týká zejména číslovek, u kterých používá v nejasných místech převod do spisovné slovenštiny (v českém překladu jsou hodnoty uvedeny převážně číslovkami, v romštině tedy zápis upozorňuje na paralelní používání romštiny a přejímek ze slovenštiny). Na ukázkou též přetiskujeme první dvě strany originálního přepisu.

Redakce

28. 6. 1988, Chminianske Jakobovany

Sar kadaj poťinen vaš e sterilizacija?

- Do 30 tišic. – Do 25. – Do 16. – Do 25.
- Oda pal o berša džal.
- Joj chudľa dvacať peť.
- Chudľa dvacať a peť tišic love.
- Rovno dvacať, chudľa peť tišic a petnašť tišic.

Tumen hin but čhave?

- Dvanasť. A te hin napríklad slobodno, duj čhave, ta chudel do dvacať peť tišic.

Keci hin kadaj andre vatra romňa, so chudne ola love?

- Šov džeňa sam.
- Buter! Ale šov džeňa, ča užar! Najprv samas amen trin džeňa: e H., me, e I., e P. pal amende, e R. peť, e P. šov, o D. šidzem, andal e jarka duj džeňa, šidzem, ošem, dëveť, dešet.

Ko tumenge phendľa, hoj šaj džal romňi pre koda a hoj chudela love?

- Oda až andro novinki has! O doktora, schodzi k'amende...
- Motoris adaj has...
- Rovno maškar amende, savore džuvľijen has...

26. 8. 1988, Chminianske Jakubovany

Kolik tady platí za sterilizaci?

[Názory se různí – vše v tisících.]

- To záleží na věku.
- Ona dostala 25 tisíc.
- Dostala 20 tisíc a 5 tisíc v hotovosti.
- Přesně 20 tisíc, dostala 5 tisíc a 15 tisíc.

Vy máte hodně dětí?

- Dvanáct. A když je například svobodná, se dvěma dětmi, dostane do 25 tisíc.

Kolik je tady v osadě žen, které dostaly ty peníze?

- Šest nás je.
- Víc! Ale šest, jen počkej! Nejdřív jsme byly my tři: H., já, I., P. šla po nás, R. je pátá, P. šestá, D. sedmá, dvě od potoka, to máme sedm, osm, devět, deset.

Kdo vám řekl, že na to žena může jít a že dostane peníze?

- To bylo až v novinách! Doktoři u nás dělali schůze...
- Byli tu autem...
- Přímo mezi námi, všechny ženy byly...

A ko len vičinelas?

– O doktoris, o žensko.

O doktoris Perješistar?

– Ha!

A so tumenge phenda?

– Ta phenda amenge, či šaj džas pre koda, abo na.

– Hoj te na kamas čhaven...

Jov phenda, hoj šaj džal, ko kamel?

– Ko kamel, šaj džal!

Te nane la romňa čhave, ta the joj šaj džal?

– Na! Paš o prvo na len, ča paš o dujto!

A o berša, oda na rozhodinel?

– O berša džan, o love... Naprikład – tuke keci?

– Dvacat' jeden.

– Ta bi chudelas dvacat' dva. Kaske hin đevetnašt' roki, ta chudel do dvacat' pet' tišic.

Ko phenel, keci love chudela?

– Ta imar vičinel tut o socijalno, o vimeris...

Pal o viboris, abo khatar?

– Na! Perješistar pal o socijalno.

– Andre špitala pisinen avri o papira...

– Bo najprv kada e Bratislava poťinlas avri, avke e Kaša, akana imar ča o Perješis.

Šaj phenel e romňi, keci kamel? Jon phenena deš ezera a me bi kamavas buter, ta šaj?

– Našt'! Našt' kada tu phenes, oda jon chval'inen, oda komisija len hin upre kada a jon chval'inen, no naprikład me podava kada čhon o vimeris, ole papira, pre kole love. E Kaša pale bičhavla kole papira arde pro socijalno. Imar e Kaša chval'inlas pre kole papira, hoj keci majinen te chudel...

A ko has peršo adarig?

– Trin džeňa amen. Me, lakri daj he adarig...

– Mira dakri šougorkiňa.

A kdo je (ženy) svolával?

– Ženský lékař.

Lékař z Prešova?

– Ano!

A co vám řekl?

– Řekl nám, jestli na to můžeme jít, nebo ne.

– Že jestli nechceme děti, tak...

On řekl, že může jít, kdo chce?

– Kdo chce, může jít!

Může jít i žena, která nemá děti?

– Ne! Při prvním ji nevezmou, teprve při druhém!

A co věk, ten nerozhoduje?

– S přibývajícím věkem, peníze... Například – tobě je kolik (let)?

– 21 let.

– Tak by dostala 22 tisíc. Komu je devatenáct let, dostane do 25 tisíc.

Kdo určuje, kolik dostaneš peněz?

– To už tě předvolá sociálka, výměr...

Z MNV nebo odkud?

– Ne! Z Prešova, ze sociálky.

– V nemocnici vypíší papíry...

– Protože nejdřív to vyplácela Bratislava, potom Košice, teď už jen Prešov.

Může si žena říct, kolik chce (peněz)? Oni řeknou 10 tisíc a já bych chtěl víc, je to možné?

– Nemůžeš! To nemůžeš říct, to oni to schvalují, mají na to komisi a ta rozhoduje. Například – já si podám tento měsíc výměr, papíry na ty peníze. Košice je pošlou zpátky sem na sociálku už schválené a bude tam, kolik mi mají vyplatit (peněz)...

Kdo byl první odsud (na sterilizaci)?

– Tři jsme byly. Já, její matka a odsud...

– Mé matky švagrová.

Oda imar keci?

– Imar berš he štar čhon.

A šaj mange phenen le romñengere nava, so sas pre kodi operacija, sar pen vičinen u keci lenge berš?

– O berša na džanava...

A o nava? Sar pen vičinen?

– Lakri daj, M. P., joj andre oda berš hiñi so he me, štiricat' deviatka.

La hin but čhave?

– Osem čhave. Man dvanast'.

Man zaujiminel na ola romña, so len hin but čhave, aľe so len hin trin, duj abo jekh.

– Ta jekhake has đevetnast' roki, sar gejl'a, paš o dujto.

Sar pes vičinel?

– Perdal e jarka.

– H. pes vičinel varesar.

– E. či sar.

– Na!

– Ta sar hoj na, E.!

– E. E. H.!

A lake devatenáct berš?

– Đevetnast'.

– Aľe joj diliñi.

Mek avren hin duj čhave?

– Imar nane, ča paš o dujto lake cirden.

– A la P. tiš, keci?

– Pandž!

– Jekha šov hin, jekha šidzem...

Ta kas hin čepeder sar trin čhave, oda ča duj romña?

– Ta ča la hin duj, ta joj chudľas dvacať pet', a imar kalenge, po dvacať šidzem, po dvacať šest', po dvacať štiri hin ...

A aver?

– J. H., e P. pes vičinel.

Jak dlouho to je?

– Už rok a čtyři měsíce.

A můžete mně říct jména těch žen, které byly na operaci, jak se jmenují a kolik je jim let?

– Roky vědět nebudu...

A jména? Jak se jmenují?

– Její matka, M. P., je stejný ročník jako já, 1949.

Má hodně dětí?

– 8 dětí. Já mám 12 dětí.

Mě teď nezajímají ženy s mnoha dětmi, ale takové, které mají tři, dvě nebo jedno dítě.

– Jedna měla 19 roků, když šla, po druhém dítěti.

Jak se jmenuje?

– (Bydlí) přes potok.

– H., tak nějak se jmenuje.

– E. nebo jak.

– Ne!

– Jak to, že ne, E.!

[Všichni] E.! E. H.!

A jí je 19 let?

– 19 let.

– Ale ona je hloupá [bláznivá].

Ještě nějaká jiná (z těch, co byly na sterilizaci) má jenom dvě děti?

– Už ne, vezmou ji jen po druhém dítěti.

– A P. má kolik (dětí)?

– Pět!

– Další má 6 dětí, jedna 7...

Takže s méně než se třemi dětmi jsou to jen dvě ženy?

– To jenom ona má dvě děti (E. H.), proto dostala 25 tisíc, ale tyhle už (nedostaly, protože jim je) 27, 26, 24 let...

A další?

– J. H., P. se jí říká.

– Pandž čhave.
– Lake dvacať štiri berš.
– Joj chudľa dvacať dva tišic.
– No a so hoj kavke Bratislavate, te tumare romňija džan, ta na kamen te poťinel?
Na, pro Čechi nane kajse zakoni.
– Khere k'amende pre Špiša, jon na kernas kajsi operacija, jon denas duj inekciji – „prepich“. Ale odoj tiš lačhes chudenas. A amen has spravno operacija.

Pal aver gava tiš phiren o romňa?

– Jarovničatar, Ostrovaňatar, Chmiňaňatar..., kavka pal kale gava, oda savore has. Jon andro marcos nastupinde, kale Jarovničakere...

Kada berš?

– Oka berš kidenas, andro marcos, osemďesiat sedem, až dži akana.

A keci džeňa?

– Jaj, t'oda but džeňa!
– But, pal cale gava po trin, po štar..
– Amen gejlām andro majos, 16. maja gejlām, oda upreder sto džeňa samas, až o gadžija.

Ale o gadžija na phiren pr'oda?

– Sar hoj na phiren, e učitel'ka has manca. Ale jon oda na chuden, so o Roma.

Keci chuden?

– Dva tišic!

Buter na?

– Buter na!
– Oda imar posledno čavoro bi majinel te chudel ole dva tišic pre leste, ta kole porodné lake poťinde. Amen chudľamas buter, bo amenge chval'inde, amen samas andal amaro gav, amen samas trin džeňa chval'imen pre koda, hoj gejlām! Pro pervo than samas trin džeňa. Ta amen majindam te chudel po dvacať. Ale e Kaša amenge na chval'inda! No ale petnaš tišic chudľom. Peť tišic mange bičhade love, a po dešet tišic faktura.

Pre soste faktura, pro nabitki?

– Pre soste kames! Či nabitkos, so ča tiro jilo kamel, pr'oda šaj des avri. Me liľom radija, televizoris.

- Má pět dětí.
- Je jí 24 let.
- Dostala 22 tisíc.
- A co v Bratislavě, když jdou vaše ženy (na sterilizaci), tak jim nechťejí platit?

Ne, v Čechách platí jiná vyhláška.

- U nás doma na Spiši [informátorka odtud pochází], nedělají operaci tímhle způsobem, ale dají dvě injekce – „prepich“. Ale také tam (Romky) dostávají dobré peníze. Ale u nás byla provedena správná operace.

Z jiných vesnic také ženy chodí (na sterilizaci)?

- Z Jarovnic, z Ostrovan, Chmiňan..., takhle ze všech okolních vesnic byly. Ony nastoupily v březnu, ty jarovnické...

Tento rok?

- Minulý rok, začaly chodit v březnu 1987, až do teďka.

Kolik jich bylo?

- Á, bylo jich moc, moc!
- Hodně, ze všech vesnic chodily po třech, po čtyřech...
- My jsme šly v květnu, 16. května jsme odcházely, bylo nás přes 100, dokonce i nějaké Neromky.

Ale gádžovky na to nechodí?!

- Jak že nechodí, se mnou byla učitelka. Ony jen nedostávají tolik (peněz) jako Romky.

Kolik dostávají?

- Dva tisíce!

Více ne?

- Více ne!
- To už bylo poslední děcko, měla by na něj dostat ty dva tisíce, takže jí tím jakoby zaplatili porodné (učitelce). My bychom dostaly více, protože nám to schválili. Z naší vesnice jsme byly my tři schválené, abychom šly... Jako první jsme byly my tři! Tak jsme měly dostat po dvaceti tisících! Ale Košice nám to neschválily! Ale 15 tisíc jsem dostala, 5 tisíc mně poslali v penězích a 10 tisíc na fakturu.

Na co se dává faktura, na nábytek?

- Na co chceš! Nábytek, nebo co si tvé srdce žádá, na to můžeš fakturu použít. Já jsem si koupila rádio a televizor.

Oda hin presnones, hoj te hin la romňake biš berš a ča duj čhave, ta chudel...

– Ta chudel dvacať peť!

Te hin lake buter, ta imar...

– Te hin kavka pal o dvacať peť, dvacať šest', ta imar ča petnast'.

– Aha miri šougorkiňa, dvacať peť roki a chudľa sar the me!

Tumen mušinenas vareso te podpisinel?

– Ta sem podpisinkeres pre koda!

So?

– Ta kole papira. Trival podpisines!

So kodoj hin pisimen?

– Me na džanav te ginel, ta kada man chibinel. Oda, ko džal pre kaja operacija, oda strašne kavke o ľudos dikhenas, o Romňija sar operinenas!

O gadže na dikhen banges pre tumende?

– Ta mek jon has rado, o doktora.

Soske hine rado?

– Hoj but Roma, hoj ňikastar avri na džal, le gadžestar na džal avri, so Romendar.

Soske tumen mišľinen, hoj o gadže kada keren, hoj poťinen le Romenge vaš oda?

– Me džanav, so jon peske mišľinen avri?

– Ta jon ča kamen lačhes te kerel, hoj te n'avel le Romen but čhave.

– Nane čačo. Igen but o štatos poťinel, džanes s'oda hin? S'oda tišici, no napriklad sar me! Pro dešet čhave kidavas o pridavki, džanes keci: štiri tišic dva sto korun.

– Šun, kaleha nalačhes amenge kerde, kaj amen majindam buter te chudel pre kada.

Odi schudza has ča jekhvar, abo buterval?

– Oda buter has adaj, sar amen previčinelas o žensko doktoris.

Ča Perješistar jon has?

– Akana o Perješis avri poťinel. Kajča... me somas pale pro socijalno, kavke la previsardom, hoj o rom manca na kamel te dživel, hoj kamav man pale te del te odoperinel, hoj man čhave t'avel.

So phende?

– Ta phende, hoj pro splatki pro jepaš bi mušinavas te poťinel kole love pale.

A to platí vždy, že když je ženě dvacet let a má jen dvě děti, tak dostane...

– Tak dostane 25 tisíc!

A když je starší, tak...?

– Když je jí tak 25, 26 let, tak už dostane jen 15 tisíc.

– Třeba moje švagrová, jí je 25 a dostala stejně jako já (taky jen 15 tisíc).

Musely jste něco podepsat?

– Vždyť se na to podepisuješ!

Co?

– Ty papíry. Třikrát je podepíšeš!

Co je tam napsáno?

– Já neumím číst, tohleto mně chybí. Ale ten, kdo jde na tuhle operaci, to vzbudilo velký rozruch, lidi se na romské ženy dívali, jak se jdou nechat operovat!

Nedívají se na vás gádžové špatně, nezávidí vám?

– Ti byli ještě rádi, ti doktoři.

Proč jsou rádi?

– Protože mají plno Romů, od nikoho jiného, ani od gádžů, jim nejde tolik lidí jako od Romů.

Proč si myslíte, že to gádžové dělají, že za to Romům platí?

– Vím já, co si vymyslíli?

– Oni chtějí jenom dobře, aby Romové neměli tolik dětí.

– To není pravda. Stát musí moc platit. Víš, kolik to je, co to jsou za tisíce? Například jako já! Na deset dětí jsem pobírala přídavky, víš kolik? 4 200 korun.

– Poslouchej, tím nám neudělali dobře, za to bychom měly dostávat víc.

Ta schůze byla jen jednou nebo vícekrát?

– To bylo tady víckrát, že si nás svolal ten ženský lékař.

To byli doktoři jen z Prešova?

– Teď vyplácí peníze Prešov. Jenže... byla jsem znovu na sociálce, tak jsem to otočila, že muž se mnou nechce žít, že chci znovu na operaci, abych mohla mít děti.

Co na to řekli?

– Řekli, že bych musela na dvě splátky ty peníze (za sterilizaci) vrátit.